

# บทที่ 1

## บทนำ

### ภูมิหลัง

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาคือ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มีความเหมาะสมชัดเจน ทั้งเป้าหมายของหลักสูตร การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ซึ่งการทบทวนหลักสูตรดังกล่าวสืบเนื่องมาจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีประเด็นที่เป็นปัญหาและความไม่ชัดเจนของหลักสูตรหลายประการทั้งในส่วนของเอกสารหลักสูตร กระบวนการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ และผลผลิตที่เกิดจากการใช้หลักสูตร และสาเหตุสำคัญประการหนึ่งคือ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 (3) การจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญ เรื่องความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา มาตรา 24 (3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นและทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้ สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชาและการพัฒนาต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินสถานการณ์พัฒนาคนและสังคมไทยพบว่า คนไทยยังขาดความเข้มแข็งในด้านความรู้และทักษะพื้นฐานในด้านการทำงาน ด้านการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ และพบว่า

ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ยังชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีทักษะพื้นฐานที่นำไปสู่การคิดเป็นทำ เป็นเพียงร้อยละ 60 ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาทักษะพื้นฐานที่นำไปสู่การคิดเป็น ทำเป็นคิดยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังได้ให้ความสำคัญของการนำภูมิปัญญาไทยที่มีการสั่งสม สืบทอด และรักษาไว้อย่างรู้คุณค่า มีปราชญ์และผู้รู้กระจายอยู่ทั่วประเทศ จำเป็นต้องได้รับความ ร่วมมือและพัฒนาเพื่อให้เกิดการถ่ายทอด สืบค้น ถอดความรู้ รวบรวม พัฒนาและนำไปใช้ ประโยชน์อย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาคนให้มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นกำลัง ในการพัฒนาประเทศโดยการพัฒนาคนให้มีความรอบรู้คู่กับการเสริมสร้างคุณธรรมให้ เข้มแข็ง โดยพัฒนาให้มีความเพียบพร้อมทั้งด้านคุณธรรมและความรู้ซึ่งจะนำไปสู่การคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุมีผล รอบคอบและระมัดระวัง ให้ความสำคัญกับการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ควบคู่กับการต่อยอดและใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดการองค์ความรู้ทุกด้าน ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงประเทศอย่างเป็นระบบ รวมทั้งสร้างความมั่นคงในชีวิตแก่คนทั้งประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549 : 94)

ดนตรีได้ถูกบรรจุไว้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ซึ่งเป็น กลุ่มประสบการณ์ที่ว่าด้วยกิจกรรมที่สร้างนิสัย ค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่ การมีบุคลิกภาพที่ดี (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2537 : 15) ซึ่งการจัด การศึกษาที่สอดคล้องกับจุดเน้นของหลักสูตรที่มุ่งให้มีการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับ สภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้น โรงเรียนจึงได้พยายามให้นักเรียนได้เรียนรู้ศิลปะดนตรี พื้นบ้านมากขึ้น โรงเรียนในภาคอีสานหลายโรงเรียนจึงได้จัดให้มีการเรียนการสอนทางดนตรี พื้นบ้านมากขึ้นเพื่อตอบสนองจุดเน้นดังกล่าว แต่จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า การจัดการเรียน การสอนดนตรียังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรในส่วนของหลักสูตรนั้นพบว่าเนื้อหาวิชาดนตรี มีเวลาเรียนน้อยเกินไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป. : 41) ในขณะที่ กิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีเป็นสิ่งละเอียดอ่อน ต้องการอาศัยการฝึกหัดต้องอาศัยเวลา ในการฝึกหัด ซึ่งในหลักสูตรใช้เวลาประมาณ 3 คาบ ต่อสัปดาห์ ทั้งต้องเรียนทั้งดนตรีและ นาฏศิลป์ในส่วนของดนตรีเองก็แยกย่อยออกเป็นกิจกรรมเน้นจังหวะกิจกรรมการฟัง และ การร้องเพลง ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า เวลา 3 คาบไม่เพียงพอจึงต้องมีการสอนทักษะดนตรี นอกเหนือจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนปกติโดยจัดในรูปของชมรม หรือ ชุมนุมต่างๆ ที่นักเรียนสามารถเรียนรู้เองและเป็นผู้ปฏิบัติได้ โดยตรงการที่ต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดนตรีนอกเหนือจากเวลาเรียนปกติเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ครูไม่ยอมสอนดนตรี นอกจากนี้ยัง พบว่าปัญหาสำคัญของการสอนดนตรีคือ การขาดแคลนครูผู้สอนที่มีความรู้ความชำนาญใน

ด้านทักษะดนตรี กิตติมาพร คຸ້ຍหล້າ (2535 : บทคัดย่อ) ด้วยสาเหตุต่างๆ เหล่านี้ทำให้การจัดการเรียนการสอนทางดนตรีที่บ้านในสถาบันศึกษาต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศิลปะการดนตรีของชาวอีสาน ประกอบไปด้วยการขับร้อง การพ็อนรำ และการบรรเลงดนตรีในส่วนของการเล่นดนตรีที่บ้านอีสาน มีเครื่องดนตรีหลายชนิดที่น่าสนใจด้วยเช่น โปงกลาง แคน โหวด ซออีสาน และพิณ ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีของคนในท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นเครื่องดนตรีที่บ้านอีกแขนงหนึ่งที่กำลังประสบปัญหาและกำลังจะสูญหายไป เนื่องจากขาดการสืบทอดในฐานะผู้วิจัยเป็นครูผู้สอนจึงเลือกพัฒนากระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กและเยาวชนไทยมีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของดนตรีที่บ้าน มีความรัก ชื่นชม ซาบซึ้ง ห่วงเห่น ตลอดจนช่วยกันอนุรักษ์สืบทอดดนตรีที่บ้านอีสานให้คงอยู่ต่อไป

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะสาระดนตรีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านโสกคลอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 ปีการศึกษา 2551 จำนวนนักเรียนทั้งหมด 28 คน มีคะแนนรวมเฉลี่ยร้อยละ 78 ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ คือร้อยละ 80 (โรงเรียนบ้านโสกคลอง. 2551 : 12)

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนากระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์โดยใช้ดนตรีที่บ้านกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระดนตรี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านโสกคลอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 เพื่อปรับปรุงและพัฒนากระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์โดยใช้ดนตรีที่บ้านให้นักเรียนมีความเข้าใจยิ่งขึ้น และถึงเกณฑ์มาตรฐาน และเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะและในวิชาอื่นๆ เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพเกิดความรัก ความห่วงเห่น และเห็นคุณค่าของคนตรีที่บ้านของตนเอง และยังเป็นการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่แก่คนรุ่นหลัง ซึ่งจะช่วยให้คนตรีที่บ้านอีสานดำรงคงอยู่คู่แผ่นดินอีสานต่อไป

## คำถามการวิจัย

การพัฒนากระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้คนตรีพื้นบ้าน มีวิธีการจัดกระบวนการอย่างไร

## วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์โดยใช้ศิลปะคนตรีพื้นบ้าน
2. เพื่อพัฒนากระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์โดยใช้ศิลปะคนตรีพื้นบ้านของนักเรียน โรงเรียนบ้าน โสภคคลอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3

## ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 49 คน ประกอบด้วย
  - 1.1 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 โรงเรียนบ้าน โสภคคลอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 3 อำเภอคูสร้าง จังหวัดมหาสารคาม ปีการศึกษา 2552 จำนวน 18 คน
  - 1.2 ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนบ้าน โสภคคลอง อำเภอคูสร้าง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 จำนวน 18 คน
  - 1.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรี บ้าน โสภคคลอง อำเภอคูสร้าง จังหวัดมหาสารคาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 จำนวน 3 คน
    - 1.3.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นคนตรีพื้นบ้าน เรื่อง แคน
    - 1.3.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นคนตรีพื้นบ้าน เรื่อง โปงลาง
    - 1.3.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นคนตรีพื้นบ้าน เรื่อง พิณ
  - 1.4 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้าน โสภคคลอง จำนวน 9 คน
  - 1.5 ครูจำนวน 1 คน

## 2. กรอบเนื้อหา

การวิจัยการพัฒนากระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์โดยใช้ศิลปะดนตรี  
ที่บ้าน ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโสกคลอง อำเภอกุดรัง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เนื้อหาหลักสูตรการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 2 ดนตรี  
มาตรฐาน ศ 2.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็น  
คุณค่าของคนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล  
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตัวชี้วัดที่ 1 อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับประเพณีใน  
วัฒนธรรมต่าง ๆ

สาระการเรียนรู้แกนกลาง ดนตรีกับประเพณี

- บทเพลงในงานประเพณีของท้องถิ่น
- บทบาทของคนตรีในแต่ละประเพณี

3. เวลา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552

4. สถานที่ โรงเรียนบ้านโสกคลอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3

## นิยามศัพท์เฉพาะ

สนทนากลุ่ม หมายถึง การสนทนากลุ่มมีบรรยากาศเป็น “การนั่งจับเข่าคุยกัน”  
เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้ร่วมสนทนากับผู้วิจัย และระหว่างผู้ร่วมสนทนาด้วย  
กันเอง ทุกคนมีอิสระในการอภิปรายประเด็น ได้อย่างเต็มที่ตามที่ตนเอง

เรื่องเล่าเร้าพลัง หมายถึง การถอดความรู้จาก ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการเล่ามวล  
ประสบการณ์ ซึ่งเป็นความรู้ฝังลึกที่อยู่ในตัวคน

การสรุปบทเรียน หมายถึง ร่วมกันหลอมรวมและสรุปประเด็นเป็นข้อความที่  
สละสลวย ท่ามกลางบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนาน และมีการแสดงออกอย่างเต็มที่

ถอดบทเรียน หมายถึง สืบค้นความรู้จากการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเขียนเป็น  
แผนที่ความคิด (Mind Map)

ยืนยันความน่าเชื่อถือ หมายถึง นำเสนอข้อค้นพบในรูปแบบของนิทรรศการ  
การสาธิต การนำเสนอข้อมูล โครงการงาน “ดนตรีที่บ้านกับวิถีชีวิตของชุมชน” โดยให้ผู้มีส่วน  
เกี่ยวข้อง ได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูล ซึ่งทุกฝ่ายต่างยอมรับว่า เป็นข้อมูลที่ต้องการ  
ตรงตามวิธีการและขั้นตอนการปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ



ดนตรีพื้นบ้าน หมายถึง เครื่องดนตรีที่นิยมนำมาใช้บรรเลงในแต่ละท้องถิ่นส่วนมาก จะใช้ประกอบกิจกรรมการแสดงการเล่นของท้องถิ่นที่เกี่ยวกับแคน ซึ่งสืบทอดมาจาก บรรพบุรุษ

การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง วิธีคิดหรือกระบวนการทำงานของสมอง เกิดจากการคิดสิ่งใหม่ๆที่มีขั้นตอนต่างๆในการคิดแก้ปัญหาจนสำเร็จ

การดำเนินทำนอง (melodic progression) หมายถึง การก้าวเดินไปข้างหน้าของ ทำนองกระบวนการดำเนินคอร์ดซึ่งแนวทำนองขยับทีละขั้น

ความเข้มของเสียง (dynamic) หมายถึง เสียงเบา เสียงดัง เสียงที่มีความเข้มเสียง มากก็ยิ่งดังมากเหมือนกับ loudness

ต้นสด หมายถึง เป็นการเล่นดนตรีหรือขับร้อง โดยไม่ได้เตรียมซ้อมตามโน้ตเพลง มาก่อน ผู้เล่นมีอิสระในการกำหนดวิธีปฏิบัติเครื่องดนตรีและขับร้อง บนพื้นฐานของเนื้อหา ดนตรีที่เหมาะสม เช่น การบรรเลง ในอัตราความเร็วที่ชืดหยุ่น การบรรเลงด้วยการเพิ่มหรือ ตัดโน้ตบางตัว

โรงเรียนบ้านโสกคลอง อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม หมายถึง โรงเรียนที่สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3

นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนบ้านโสกคลอง อำเภอกุดรัง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 จำนวน 18 คน

ผู้ปกครองนักเรียน หมายถึง ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียน ที่ 2 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนบ้านโสกคลอง อำเภอกุดรัง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 จำนวน 18 คน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถด้านดนตรี ในเรื่อง แคน ไปงกลาง พิณ ที่ได้เรียนรู้มาจากปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้อง ประสบการณ์ และความเฉลียวฉลาด ของแต่ละคน ในหมู่บ้านโสกคลอง และใกล้เคียง อันเป็นศักยภาพหรือความสามารถ หรือ วิธีการ ที่ใช้ในการดำรงชีวิตให้มีความสุข ให้อยู่รอด ซึ่งเป็นที่ยอมรับจากคนทั่วไป นอกจากนั้นยังเป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ของตนเองให้กับบุคคลอื่นได้

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง คณะบุคคลที่ผ่านการคัดเลือก/สรรหา และได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนบ้านโสกคลอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มหาสารคาม เขต 3 จำนวน 9 คน

## ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียน ได้กระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์โดยใช้ศิลปะคนตรีพื้นบ้าน ซึ่งจะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ใหม่ๆ ในการดำเนินชีวิตและหนทางใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาชีวิตและการทำงานของนักเรียน
2. นักเรียน ได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การฝึกการคิดหรือพยายามคิดเรื่องที่แปลกๆ ใหม่ๆ เป็นประจำ ทำให้เกิดการคิดแก้ปัญหาต่างๆ เพิ่มขึ้น
3. ครู อาจารย์ โรงเรียน ได้แนวทางความคิดสร้างสรรค์ในการสอนศิลปะคนตรีพื้นบ้านในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5



มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม  
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY